

Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als monument van het graf en grafteken Feldheim in Zaventem (Zaventem)

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING,
WONEN EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot delegatie van beslissingsbevoegdheden aan de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 2 oktober 2019 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 8, §1, 2°;

Gelet op het ministerieel besluit van 16 december 2019 tot voorlopige bescherming als monument van het graf en grafteken Feldheim in Zaventem (Zaventem);

Gelet op het openbaar onderzoek dat gehouden is van 20 januari 2020 tot en met 19 februari 2020 en waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van het graf en grafteken Feldheim aantoont;

Overwegende dat het graf en grafteken Feldheim van algemeen belang is omwille van de historische, architecturale, culturele en archeologische waarde;

Overwegende dat het graf en grafteken Feldheim als monument historische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Het grafteken is een representatief voorbeeld van het streven van de 19de-eeuwse burgerij naar veruiterlijking van zijn nieuwe status, ook na de dood. Samen met de andere graftekens van de leerlooiersfamilies Quitmann en Coppin-Van Geetsom op dezelfde begraafplaats, vormt het grafteken Feldheim een bijzondere historische en visuele contextwaarde die aan het belang van de industriële families in de regio herinnert. De menselijke resten van de familie Feldheim-Stiel-Bouckaert bleven voor zover bekend in het graf bewaard;

Overwegende dat het graf en grafteken Feldheim als monument architecturale waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Voor Vlaanderen uniek vormgegeven grafteken met een granieten zuil en bronzen bekroning daterende van omstreeks 1917. Zowel de gebeitelde epigrafie als de metalen bekroning van het grafteken getuigen van de uitzonderlijk hoge afwerkingsgraad van het gedenkteken.

Het grafteken is representatief voor de funeraire vormtaal bij het begin van de 20ste-eeuw. De hardstenen grafsteen met omheining bedekt het volledige graf en wordt geflankeerd door twee kleine graftuinen met geschoren eeuwig groene coniferen. Het grafteken met graftuin vormt een voor de periode representatieve contextwaarde. De omheining bestaande uit hardstenen paaltjes met metalen verbindingen is eveneens representatief voor de grafkunst op dat ogenblik. Het gebruik van graniet naast hardsteen als belangrijkste bouw materiaal is rond de Eerste Wereldoorlog nog eerder uitzonderlijk. Het gebruik ervan wijst op het groeiend belang van het materiaal onder Brusselse invloed;

Overwegende dat het graf en grafteken Feldheim als monument culturele waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De ligging van het graf op een prominente plaats, de kruising van twee paden, getuigt van de status van de burgerlijke familie Feldheim binnen de gemeente. Het is dan ook een getuige van de 19de- en vroeg-20ste-eeuwse burgerij die zijn status via het grafteken toont.

De gebruikte symboliek is representatief voor de funeraire kunst, doch de uitwerking als metalen guirlandes die een zuil bekronen is eerder uitzonderlijk. De afgebeelde bloemenguirlandes met rozen, laurier en vergeet-mij-nietjes wijzen op het eren van de doden, hun daden en de kortstondigheid en fragiliteit van het leven. De eeuwig groene coniferen verwijzen naar het eeuwige leven. De gebruikte symboliek herinnert aan de 'taal der bloemen' die bij de burgerij algemeen bekend was;

Overwegende dat het graf en grafteken Feldheim als monument archeologische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De menselijke resten van de familie Feldheim-Stiel-Bouckaert bleven voor zover bekend in het graf bewaard. Menselijke resten in een duidelijk omschreven funeraire context zijn archeologisch belangrijk omdat bekend is wie zij waren, tot welke sociale laag ze behoren, wanneer ze stierven, enzovoort. Zelfs voor de 19de en 20ste eeuw blijven skeletresten belangrijke onafhankelijke tot stand gekomen informatiebronnen die de geschreven archiefbronnen kunnen toetsen, aanvullen en nuanceren. Over grafrituelen en grafgiften werd weinig informatie overgeleverd in eigentijdse bronnen. Grafinhouden en skeletresten zijn dan ook belangrijk om de visie op leven en dood, de funeraire cultuur, levensverwachting, ziekte, biologische kenmerken, ... te onderzoeken,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen definitief beschermd als monument:

het graf en grafteken Feldheim, Kerkhofstraat 67 in Zaventem, bekend ten kadaster: Zaventem, 1ste afdeling, sectie A, perceelnummers 220D (deel).

De definitief beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de definitief beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° historische waarde;
- 2° architecturale waarde;
- 3° culturele waarde;
- 4° archeologische waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

Grafteken bestaande uit een omheinde grafplaat met centraal een zuil. Het geheel wordt geflankeerd door onregelmatig geschoren coniferen in de graftuin.

De hardstenen gefrijnde grondplaat bedekt het graf. De plaat is bovenaan licht bollend afgewerkt. Acht naar boven toe versmallende balustervormige paaltjes, verbonden door een metalen buisvormige leuning staan op de grondplaat. Centraal op de grondplaat staat een granieten zuil op een gedraaide verjongende hardstenen sokkel. De zuil wordt bekroond door

een metalen afdekking. Die is gedecoreerd met knopen, guirlandes en bovenaan met een acanthuslijst.

Op de granieten zuil werd de epigrafie aangebracht: "Adalbert Feldheim/ 24 aout 1851/ 13 janvier 1917", "+/ Bertha Stiel/ epouse Adalbert Feldheim/ 14 juillet 1861/ 11 avril 1937", "+/ Maxime Feldheim/ 4 avril 1885/ 26 janvier 1952" en "+/ Jeanne Amelie Bouckaert/ 26 aout 1927/ 27 aout 1927".

De menselijke resten van de familie Feldheim-Stiel-Bouckaert bleven voor zover bekend in het graf bewaard.

Art. 3. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° behoud van het ondergrondse graf, het grafteken en de graftuin met al hun erfgoedelementen en erfgoedkenmerken;
- 2° behoud van de menselijke resten van de familie Feldheim-Stiel-Bouckaert in het graf;
- 3° voor zover er nog plaats is in de grafkelder kan die verder gebruikt worden voor bijzettingen.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het uitvoeren van de volgende werken aan het grafteken:
  - a) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
  - b) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
  - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
  - d) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden;
- 5° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
  - a) het plaatsen of wijzigen van bovengrondse en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
  - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen;
  - c) het snoeien van de beplanting in de graftuin anders dan de bestaande;
  - d) het rooien, aanplanten of heraanplanten van planten in de graftuin anders dan de bestaande.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud of voor het bijzetten van nieuwe menselijke resten voor zover het grafteken niet moet gedemonteerd worden.

Brussel,

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE